

R
2-20
(1999)

Georg-Eckert-Institut BS78

1 156 627 2

ISTORIA ȘI TRADIȚIILE MINORITĂȚII MAGHIARE

Programa școlară de *Istoria și tradițiile minorității maghiare* a fost aprobată prin

ORDIN AL MINISTRULUI

nr. 4237 din 23.08.1999

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
- Bibliothek -

2007/1590

R
2-20
(1SSS)

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina Istoria și tradițiile minorității maghiare își propune:

- să dezvăluie elevilor apartenența la un spațiu istoric și de cultură prin cunoașterea istoriei comunității din care fac parte;
- să încadreze minoritatea maghiară în istoria României, precum și în istoria universală;
- să realizeze o deschidere mai largă către viața culturală prin reliefarea aportului maghiarilor din Transilvania la cultura națională maghiară;
- să evidențieze elementele comune ale istoriei românilor, maghiarilor și ale altor popoare din bazinul Dunării;

Elaborarea programei de Istoria și tradițiile minorității maghiare a pornit de la următoarele premise:

- introducerea noului plan-cadru și implicit a obiectului Istoria și tradițiile minorităților la clasele a VI-a și a VII-a cu o oră de trunchi comun (pentru învățământul în limbile minorităților naționale);
- dezvoltarea unei strategii didactice pornind de la obiective care favorizează formarea de competențe și atitudini specifice unui domeniu de cunoaștere;
- abordarea istoriei dintr-o perspectivă interetnică și interculturală (este fundamentală în acest sens folosirea noțiunii de civilizație în diversitatea sa spațio-temporală și ca realitate complexă la nivelul unor comunități diferite);
- asigurarea coerenței la nivelul ariei curriculare Om și societate (prin stabilirea de legături cu programele de Istorie, Geografie și Cultură civică) și între arii curriculare (prin realizarea conexiunilor cu programa de Limbă și literatură maternă);
- proiectarea unui set unitar de obiective cadru și de referință pentru Istoria și tradițiile tuturor minorităților, în corelație cu obiectivele programei generale de istorie.

În acest context, structura programei de față cuprinde: obiective cadru, urmărite pe parcursul celor doi ani de studiu; obiective de referință, exemple de activități de învățare și conținuturi proiectate pentru fiecare dintre cele două clase.

În actuala prezentare, programa de Istoria și tradițiile minorității maghiare apare ca un instrument util de lucru nu numai pentru profesorii care predau această disciplină, dar și pentru colegii lor din aria curriculară Om și societate care intră astfel în contact cu realități mai puțin abordate și interesante prin încărcătura lor culturală.

Obiective de învățare

Conținuturi de învățare

1. să cunoască termenii specifici istoriei și civilizației maghiare	1.1. Istoria și civilizația maghiară
2. să utilizeze sursele referitoare la trecutul și prezentul comunității maghiare	1.2. Istoria și civilizația maghiară
3. să înțeleagă timpul și spațiul istoric în contextul civilizației maghiare	1.3. Istoria și civilizația maghiară
4. să participe la activități de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea maghiară și populația majoritară	1.4. Istoria și civilizația maghiară

OBIECTIVE CADRU

1. Cunoașterea și folosirea termenilor specifici istoriei și civilizației maghiare
2. Cunoașterea și utilizarea surselor referitoare la trecutul și prezentul comunității maghiare
3. Înțelegerea timpului și a spațiului istoric în contextul civilizației maghiare
4. Participarea la activități de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea maghiară și populația majoritară

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Cunoașterea și folosirea termenilor specifici istoriei și civilizației maghiare

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- 1.1 să recunoască termeni specifici istoriei și civilizației maghiare
- 1.2 să identifice și să comenteze toponime din zonă
- 1.3 să facă analogii între termeni maghiari și termeni românești

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- alcătuirea de liste de cuvinte pe o temă indicată;
- alcătuire de familii de cuvinte, liste de sinonime și de antonime;
- comparare de termeni folosind surse diferite de informare.

2. Cunoașterea și utilizarea surselor documentare referitoare la trecutul și prezentul comunității maghiare

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- 2.1 să identifice surse pe baza cărora se poate reconstitui trecutul comunității maghiare
- 2.2 să identifice în surse diferite informații despre schimbările din domeniul vieții cotidiene

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- alcătuirea unei expoziții cu obiecte vechi;
- comentare de surse diferite;
- descrierea unei surse istorice folosind un plan dat.

3. Înțelegerea timpului și a spațiului istoric în contextul civilizației maghiare

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- 3.1 să identifice elemente comune și deosebiri între comunitatea maghiară și alte comunități din România
- 3.2 să precizeze cadrul geografic și contextul social-politic corespunzător fiecărei perioade din istoria comunității maghiare
- 3.3 să interpreteze hărți istorice

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- descrierea unor sărbători și obiceiuri locale;
- proiectarea itinerarului unei excursii tematice;
- alcătuirea unui inventar de obiecte vechi pe o temă indicată.

4. Participarea la activitățile de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea maghiară și populația majoritară

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- 4.1 să relateze experiențe pozitive și negative rezultate din contactul cu diferite comunități etnice
- 4.2 să manifeste disponibilitate pentru participarea la proiecte comunitare autofinanțate sau cu alte surse de finanțare

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomandă următoarele activități:

- conversație dirijată pe o temă indicată;
- vizitarea unor organizații cetățenești și instituții ale statului în scopul cunoașterii activității acestora.

CONȚINUTURI

I. Introducere în studiul istoriei și tradițiilor minorității maghiare din România

Termeni istorici, concepte: minoritate, izvor istoric, cronologie, națiune, național.

Conținut: definirea istoriei, specificul izvoarelor scrise și nescrise, documente istorice, istoria locală, necesitatea și scopul studierii.

II. Etnogeneza maghiarilor (2000 î. Hr.-895 d. Hr.)

Termeni istorici, concepte: populație nomadă, triburi, uniuni de triburi, țară de baștină, kaganat, legături comerciale, nomadizare, necropolă de cai, șamanism, sincretism

Conținut:

1. Formarea poporului și a limbii

- Mituri și legende despre origine
- Tradiții și adevăr istoric despre etnie și limbă
- Spațiu și timp al formării

2. Migrația triburilor maghiare înainte de 895

- Principalele direcții ale migrării
- Popoarele înrudite rămase în zona Ural
- Legăturile cu popoarele învecinate, influențe iraniene, arabe, bizantine, slave

3. Modul de viață materială și spirituală înainte de descălecat

- Viața nomadă și cea sedentară. Așezări și necropole
- Formele religiei: totetism, cultul soarelui, șamanism, animism

Studiu de caz: (opțional): Viața în iurtă; Necropole ale unor conducători militari

III. De la destrămarea societății gentile la formarea statului feudal (895-1301)

Termeni istorici, concepte: Câmpia Panonică, descălecat, rege sacral, democrația militară, autohtonii, cnezate, voievodate, expediții militare, creștinism, păgâni, rit latin, rit grecesc, biserică, episcopat, organizație statală, comitate, scaune, districte, autonomie, cucerire, școli bisericești, scriere, creatorii culturii

Conținut:

1. Descălecarea ungarilor

- Mediu și habitat în Câmpia Panonică
- Așezarea și relațiile cu autohtonii
- Impactul cu Europa apuseană, expediții militare

2. Formarea statului feudal maghiar

- Destrămarea societății gentile și apariția societății feudale de tip apusean
- Rolul lui Géza și Istvan I în organizarea statului
- Politica de consolidare a statului și consecințele ei asupra populației autohtone
- Creștinizarea ungarilor și răspândirea creștinismului de rit latin, relații cu lumea ortodoxă

3. Voievodatul Transilvaniei

- Situația socială și politică din sec. IX–XI
- Formațiunile prestatale (româno-slave, româno-maghiare)
- Formarea și organizarea voievodatului în sec. al XII-lea

- Crearea instituțiilor noi și menținerea unor instituții autohtone
- Modul de viață și conviețuirea etniilor
- Structura societății în sec. XI–XIII
- Invazia tătară și urmările ei; anarhia feudală
- Relația bisericii catolice cu biserica ortodoxă
- Tendința de catolicizare
- Legăturile cu statele extracarpătice
- Cultura feudalismului timpuriu

Studiu de caz: Învățăturile lui Istvan I, Legenda Sf. Gerard

Anonymus: Gesta Hungarorum

IV. Feudalismul dezvoltat (1301-1541)

Termeni istorici, concepte: progres tehnic asolament, cultivare bienală, bresle, obști sătești și teritoriale, feudă, nobil, ierarhia feudală, boieri, iobagi, jeleri, orășeni, jude, sfat orășenesc, dijmă, haiducie, răscoală, îniobăgire Tripartitum; pericol otoman, război de apărare, rolul creștinismului, apărarea Europei, front comun, manuscris, cronici, stil roman, gotic, renaștere, Biblioteca Corvină.

Conținut:

1. Dezvoltarea economică în feudalism

- Viața rurală și viața urbană
- Legături economice – extracarpătice
- Sistemul breslelor -- influența germană, apuseană

2. Schimbări și frământări sociale

- Demografia – structura socială, nobili, iobagi, obști libere
- Răscoale țărănești, Răscoala de la Bobâlna și răscoala condusă de Gy. Dòzsa
- Unio Trium Nationum și consecințele sale

3. Dinastia Angevinilor

- Politica de centralizare a statului
- Politica de expansiune față de statele românești extracarpătice

4. Lupta comună antiotomană

- Pericolul otoman, primul tratat româno-maghiar
- Principalele lupte și urmările acestora. Iancu de Hunedoara și Matei Corvin. Alianța româno-maghiară
- Apărarea Europei față de invazia otomană
- Relația lui Matia cu Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare
- Pătrunderea turcilor în centrul Europei

5. Cultura medievală

- Scrierea în limba latină și maghiară
- Centrele culturii – principalii cronicari
- Arta medievală: arhitectura, stilul roman, gotic, renașcentist, pictură, fresce, sculptură
- Personalități: Pictorul Tamás din Cluj, Sculptorii Márton și György din Cluj

- Interferențe culturale: **Studiu de caz** – (opțional): Cronica pictată de la Viena. Discursul lui Dózsa la Cegléd; Cetate medievală, oraș medieval, biserica medievală, biserica-cetate (istoria locală)

V. Formarea și dezvoltarea Principatului Transilvaniei (1541-1699)

Termeni istorici, concepte: orfevrărie, comerț internațional, anarhie, principe, principat, dietă, națiuni privilegiate, libertatea religiei, răscoale secuiești, proces de șerbire, renaștere, cultura în limba națională.

Conținut:

1. Bătălia de la Mohács și urmările ei

- Criza regatului maghiar
- Înfrângerea Ungariei de către turci
- Dezmembrarea statului

2. Formarea principatului

- Contextul european
- Sistemul politic al principatului
- Instituțiile statului
- Relații cu celelalte țări românești

3. Unificarea politică din 1600 sub conducerea lui Mihai Viteazul

- Mihai Viteazul și secuii

4. Structuri economice, sociale și politice în perioada principatului

- Viața urbană și viața rurală
- Progres economic din sec. XVII
- Transilvania model de toleranță în Europa
- Evoluția societății secuiești
- Mari familii de nobili de origine românească
- Mari principii: G. Bethlen, Gh. Rákóczi I

5. Cultura maghiarilor, reforma religioasă

- Umanismul și renașterea transilvăneană
- Principalele momente ale reformei și contrareformei și urmările acestora
- Tradiții și obiceiuri populare
- Interferențe culturale și relații cu ortodoxismul
- Transilvania în cultura locală
- Personalități ale culturii: Nicolaus Olahus, I. Szamosközi, Gáspár Heltai, Tamás Borsos, Szenczi Molnár Albert, Apáczai Csere János, Bethlen Miklós, János Kájoni

Studiu de caz (opțional): Cronica lui Gáspár Heltai, opere ale lui Apáczai; Transilvania și războiul de 30 de ani; Bătălia de la Giurgiu – 1505; Influența Renașterii asupra artei populare din Transilvania.

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Cunoașterea și folosirea termenilor specifici istoriei și civilizației maghiare

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- 1.1 să explice în termeni accesibili vârstei noțiuni specifice civilizației maghiare
- 1.2 să utilizeze termeni specifici civilizației maghiare în diferite contexte de comunicare

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- căutarea explicațiilor în dicționare și alte surse de informare;
- exerciții de formulare de texte diferite;
- alcătuirea unei lucrări scrise despre vestigii istorice din localitate.

2. Cunoașterea și utilizarea surselor documentare referitoare la trecutul și prezentul comunității maghiare

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- 2.1 să relateze oral sau în scris aspecte din tradițiile maghiarilor din alte zone ale României sau din afara granițelor
- 2.2 să identifice legături între cauzele și consecințele evenimentelor și/ sau proceselor istorice studiate

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- dezbateri pe baza surselor indicate;
- exerciții de comparare a surselor istorice;
- familiarizare cu metoda interviului;
- comentarea obiectivității/ subiectivității surselor istorice studiate.

3. Înțelegerea timpului și a spațiului istoric în contextul civilizației maghiare

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- 3.1 să facă legături între diferite aspecte ale istoriei maghiarilor și ale istoriei altor popoare
- 3.2 să exprime opinii despre personaje și evenimente istorice

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- alcătuirea unui ghid turistic al localității;
- exerciții care solicită exprimarea opiniilor;
- alcătuirea de biografii ale personalităților studiate.

4. Participarea la activitățile de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea maghiară și populația majoritară

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- 4.1 să observe stereotipurile reciproce manifestate în cadrul relațiilor dintre etnia maghiară și alte etnii
- 4.2 să contribuie efectiv la acțiuni de conservare și valorificare a patrimoniului de identitate etnică din localitate

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomandă următoarele activități:

- discutarea unor cazuri reale sau imaginare de evenimente care implică stereotipii;
- realizarea de proiecte finalizate cu elaborarea de portofolii.

CONȚINUTURI

I. Introducere

- Periodizarea istoriei 1699-1989
- Țara și locuitorii

II. Maghiarii din Transilvania în cadrul Imperiului Habsburgic (1699-1867)

Termeni istorici, concepte: capitalism, industrie, lucrători industriali, manufactură, profit, mașini cu aburi, navigația pe Dunăre, Imperiul Habsburgic; Diploma Leopoldină, mișcarea curuților, emigrație, Cancelaria Aulică, Tabla Regească, absolutismul luminat, dualism, liberalism, reformism, emancipare națională, literatura în limba națională

Conținut:

1. Consecințele dominației habsburgice asupra societății maghiare
  - Diploma Leopoldină și noul statut politico-juridic al Transilvaniei
  - Mișcarea curuților și înăbușirea ei
2. Modul de viață în sec. al XVIII-lea
  - Schimbări economice – apariția relațiilor capitaliste
  - Mutații demografice și sociale
  - Situația statului secuiesc și migrația secuilor în zone extracarpatiche, regimente grănicerești
3. Absolutismul luminat și urmările lui
  - Principalele reforme ale Mariei Tereza și Iosif II
  - Schimbări în structura societății și în sistemul urbarial
  - Politica economică, socială și culturală; încercările de uniformizare a Imperiului
4. Era reformelor și influența lor asupra întregii societăți
  - Principalele curente ale reformismului
  - Principalii exponenți ai liberalismului și ai opoziției nobiliare
  - Aspecte ale culturii din epoca luminilor și era reformelor
  - Cultura maghiară în context cu cultura română
  - Mari personalități ale culturii și civilizației maghiare: Bolyai Farkas, Bolyai János, Mikes Kelemen, Aranka György, Bölöni Farkas Sándor, Brassai Sámuel, Benkő József, Gyarmathi Sámuel, Körösi Csoma Sándor, Kövári László, Jakab Elek, Wesselényi Miklós, Mikó Imre, Gábor Áron
5. Revoluția din 1848-1849 și consecințele ei asupra populației maghiare
  - Izbucnirea revoluției și posibilități de colaborare româno-maghiare
  - Hotărârea Dietei din Cluj și pozițiile românilor
  - Poziția maghiarilor față de programa revoluției române
  - Revoluția maghiară și problema națională
  - Tensiuni sociale și naționale
  - Realizările revoluției maghiare
  - Colaborarea cu revoluția română
  - Înfrângerea revoluției

6. Neoabsolutismul habsburgic și liberalismul

- Emigrația maghiară și relații de colaborare cu Principatele Unite
- Emanciparea națională și forțe interesate în realizarea unui compromis
- Realizarea dualismului austro-ungar

Studiu de caz (opțional): Petőfi Sándor și revoluția maghiară; Adunarea populară de la Lutița; Viața teatrală din Cluj în perioada 1792-1848; Cei 13 generali martiri de la Arad

III. Populația maghiară transilvăneană în Imperiul Austro-Ungar (1867-1914)

Termeni istorici, concepte: revoluția industrială, producția capitalistă, industria grea, industria ușoară, fabrică, bănci, criza economică, industriaș, capitalist, muncitor zilier, emigrație, mișcare muncitorească, grevă, sindicat, partid politic, parlamentarism, politica națională, naționalism, stat național, suveranitate, unitate națională, opera națională, teatru național, academia de pictură

Conținut:

1. Dezvoltarea capitalistă a societății și efectele ei

- Desființarea autonomiei Transilvaniei
- Schimbări economice, economia capitalistă
- Transformări sociale, tensiuni sociale
- Cauzele emigrațiilor
- Conviețuire și momente de criză în raporturile interetnice
- Parlamentarism
- Modul de viață la cumpăna veacurilor

2. Cultura maghiară

- Instituțiile culturale, învățământ
- Contribuția culturii maghiare în spațiul românesc
- Presa vremii, știința și mari personalități în știință: Brassai Sámuel, Orbán Balázs, Kriza János; Literatură: Kemény Zsigmond, Jósika Miklós, Arany János, Szigligeti Ede, Ady Endre, Csiki Gergely; Artă: Barabás Miklós, Sztarmáy Papp Károly, Hollósy Simon

Studiu de caz (opțional): Orbán Balázs: Descrierea Secuimii. Istoria învățământului în limba maghiară; relația Ady-Goga.

IV. Primul război mondial și consecințele lui (1914-1918)

Termeni istorici, concepte: război mondial, front, artileria, gaze toxice, submarin, campanie militară, reunificare, reîntregire; stat național modern

Conținut:

1. Fronturile războiului și participarea ardelenilor

2. Intrarea României în război și consecințele acesteia

3. Urmările războiului, crearea situației revoluționare din Transilvania

4. Tensiuni în jurul problemei naționale

5. Marea Unire a românilor

- Importanța Adunării Naționale de la Alba Iulia
- Adunarea de la Cluj

6. Pacea de la Trianon și consecințele sale

Studiu de caz (opțional): Hotărârile Adunării Naționale de la Alba Iulia; Muzeul local și Primul război mondial

V. **Maghiarii în perioada interbelică** (1919-1939)

Termeni istorici, concepte: Constituția din 1923, regim democratic, minoritate națională, mișcarea cooperatistă, monarhia autoritară, criza economică, revizionism, transilvanism

Conținut:

1. Sistemul de pace. Noul cadru politico-administrativ
2. Structuri economico-sociale, organizații politice, activitatea partidelor politice ale maghiarilor
3. Reforma agrară și societatea maghiară. Învățământul și viața bisericească
4. Organizații sociale și societăți culturale, presa în limba maghiară
5. Interferențe culturale - Integrarea culturii maghiare din Transilvania în cultura României
6. Personalități:
  - Bartók Béla, Kós Károly, Bánffy Miklós, Kemény János

VI. **Perioada celui de al doilea război mondial** (1939-1945)

Termeni istorici, concepte: antisemitism, extremă stânga, extremă dreapta, dictat, holocaust, lagăre de muncă, deportări, internări, crime de război

Conținut:

1. Politica externă a României, Dictatul de la Viena și consecințele ei
2. Participarea la război și consecințele ei
3. Actul de la 23 August 1944 și urmările lui. Reintegrarea nord-vestului Transilvaniei în hotarele României

Studiu de caz (opțional):

- Războiul mondial și istoria locală
- Monumentul ostașilor
- Întâlnirea cu un veteran de război

VII. **Maghiarii în perioada 1945-1989**

Termeni istorici, concepte: dictatura comunistă, colectivizare, industrializare, deportări, cultul personalității, model stalinist, contrarevoluție, revoluția antidemocratică, revoluția anticomunistă.

Conținut:

1. Relații româno-maghiare. Tratatul de pace din 1947. Transformări economice, sociale și politice după războiul mondial
2. Regiunea autonomă maghiară
3. Revoluția maghiară din 1956 și influența ei asupra societății din România
4. Instituții culturale și de învățământ
5. Mari personalități ale culturii

VIII. **Comunitatea maghiară din România în perioada postcomunistă**

Termeni istorici, concepte: postcomunist, integrare, economia de piață, autonomia locală, senator, deputat, alegeri libere, campania electorală, învățământ în limba maghiară, UDMR. Conținut:

1. Tensiuni etnice și sociale. Evenimentele din martie 1990
2. Constituția din 1991
3. Principalele organizații ale maghiarilor
4. Obiectivele politice, economice, sociale și culturale

5. Tratatul de bază româno-maghiar
6. Alegerile din 1996, participarea maghiarilor la guvernarea țării

